

Мишко Ю. О., студентка IV курсу спеціальності
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
Інститут журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка
yomyshko.gi15@kubg.edu.ua

Myshko Julia,
IV year student,
Institute of Journalism
of Borys Grinchenko Kyiv University
yomyshko.gi15@kubg.edu.ua

УДК 007: 304: 02: 023 (477)

DOI: 10.28925/2524-2644.2018.6.5

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

INNOVATIVE FORMS OF CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF CHILDREN'S LIBRARIES IN UKRAINE

Анотація. Соціокультурна діяльність сучасної бібліотеки, яка включає в себе культурно-просвітницьку, дає змогу максимально повно презентувати широкому читацькому загалу багатогранну діяльність конкретної бібліотеки, розкривати багатство її ресурсів, поширювати нові знання. Культурно-просвітницька діяльність – це система спеціальних заходів та цілеспрямованої діяльності щодо організації дозвілля, яка має на меті формування у громадян високої духовної культури і моральних якостей.

Закономірності цього виду діяльності полягають у відповідності заходів, які поєднуються загальною метою і завданням культурно-виховної та просвітницької роботи, відповідають конкретному змісту, методам і формам, специфіці та умовам життя громадян, складу аудиторії, культурним потребам, часу та місцю їх проведення, рівню підготовки організаторів, наявним можливостям матеріально-технічного забезпечення бібліотек.

Культурно-просвітницька діяльність дитячих бібліотек сприяє розвитку популяризації читання серед дитячої аудиторії, а також, заохочує дітей до відвідування бібліотек. Кожна бібліотечна установа, призначена для маленьких користувачів, щорічно проводить безліч масових і просвітницьких заходів. Для того, щоб урізноманітнити програму цього виду діяльності, керівники та організатори вдаються до використання різних форм та видів робіт.

У статті обґрунтовано доведено, що основною характерною рисою, яка об'єднує всі види культурно-просвітницької діяльності є те, що вони спрямовані на розвиток та популяризацію дитячого читання, а також збільшення читацького контингенту бібліотек.

На підставі аналізу діяльності п'яти потужних вітчизняних бібліотек для дітей – Національної бібліотеки України для дітей, Львівської обласної бібліотеки для дітей, Харківської обласної бібліотеки для дітей, Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т. Г. Шевченка, Чернігівської обласної бібліотеки для дітей, автором створено перелік основних форм культурно-просвітницької діяльності дитячих бібліотек. Найбільш популярними та найчастіше використовуваними формами робіт виявились театралізовані вистави; навчальні заняття; конкурси, акції, проекти; фестивалі; презентації; ігри, квести, флешмоби; виставки, екскурсії. У процесі аналізу автором визначено форми заходів, які можна вважати інноваційними. Інноваційні заходи поділено на заходи технологічного спрямування, соціально-психологічного впливу, інформаційно-комунікаційного та мистецького спрямування.

Ключові слова: бібліотеки для дітей, культурно-просвітницька діяльність, читання, інноватика.

Abstract. The sociocultural activity of a modern library, which includes cultural and educational activities, gives an opportunity to represent multifaceted activities of a concrete library to wide readership, to expose the variety of its resources and to spread knowledge. The cultural and educational activity is a system of special events and purposeful activity in relation to organization of leisure, which aims to develop high spiritual culture and moral qualities among the citizens.

The regularities of this type of activity are in accordance with the measures, which are combined by a general goal and task of cultural and educational work, correspond to the specific content, methods and forms, specifics and living conditions of the citizens, composition of the audience, cultural needs, time and place of their conduct, the professional level of organizers as well as available resources for material and technical support of libraries.

© Мишко Ю. О., 2018

ISSN 2524-2644

Integrated communications, 2 (6), 2018

The cultural and educational activities of libraries for children promote popularization of reading among the children and also encourage the kids to visit libraries. Each library designed for the youngest users conducts annually a lot of mass and educational events. In order to diversify the program of this type of activity, the managers and organizers resort to using different forms and types of work.

It is reasonably substantiated in the article, that the main feature that unites all kinds of cultural and educational activities is focused on development and popularization of children's reading and also increasing readership of libraries. On the basis of analysis of activity of five powerful libraries for children the author created a list of the main forms of cultural and educational activities. The following libraries were analyzed – the National Library of Ukraine for Children, Lviv Regional Library for Children, Kharkiv Regional Library for Children, Taras Shevchenko Khmelnitsky Regional Library for Children, Chernihiv Regional Library for Children. The most popular and mostly used forms of works are: dramatic performances, training sessions, contests, promotions, projects, festivals, presentations, games, quests, flash mobs, exhibitions and excursions. In the process of analysis, the author identified the forms of activities that could be considered as innovative ones. The innovative events are divided into measures of technological direction, socially-psychological influence and artistic direction, etc.

Keywords: *libraries for children, cultural and educational activities, reading, innovation.*

Вступ. Бібліотеки України для дітей є важливим елементом у розвитку української держави, адже дитячі бібліотеки – це осередки виховання і формування у підростаючого покоління таких якостей, як громадянська свідомість, патріотизм, освіченість та обізнаність. Бібліотеки для дітей створюють гуманістичне, справедливе суспільство через розширення доступу дітей до надбань світової культури та національної культурної спадщини, сприяють формуванню свідомого, суспільно-активного громадянина демократичної держави.

Відповідно, *актуальність теми* дослідження полягає в тому, що культурно-просвітницька діяльність бібліотек для дітей сприяє розвитку популяризації читання серед дитячої та підліткової аудиторії, формуванню свідомого, суспільно-активного громадянина демократичної держави, а отже, вивчення питання розвитку інноваційних форм цієї діяльності є нагальним та необхідним.

Огляд літератури і попередніх досліджень. Аналіз наукових публікацій засвідчив, що питаннями культурно-просвітницької діяльності бібліотек в цілому займається багато бібліотекознавців. Безпосередньо в нашому дослідженні використано підходи, представлені у публікаціях Т. Кім, А. Жаркова, М. Зніщенко, Г. Олзоевої, Л. Беякової, Н. Солонської, Т. Сидоренко, В. Малиновської, С. Кириї та інші. На проблематиці культурно-масової роботи конкретно дитячих бібліотек свою увагу акцентують такі науковці, як О. Розміровська, О. Ліпей, Г. Погребняк, Т. Манжула, О. Безручко та інші.

Метою дослідження є аналіз соціокультурної діяльності дитячих бібліотек та виявлення найефективніших форм її ведення.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше аналіз інноваційних форм соціокультурної діяльності бібліотек для дітей здійснюється на прикладі конкретних провідних установ у цій сфері – Національної бібліотеки України для дітей, Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка,

Харківської обласної бібліотеки для дітей, Львівської обласної бібліотеки для дітей, Чернігівської обласної бібліотека для дітей.

Методами дослідження було обрано: метод джерелознавчого аналізу; контент-аналіз сайтів бібліотечно-інформаційних установ; метод аналізу; метод синтезу; метод порівняння, які використовувалися у процесі дослідження форм соціокультурної діяльності бібліотек для дітей.

Результати й обговорення. Ключове поняття дослідження – культурно-просвітницька діяльність, яка розглядається як система спеціальних заходів та цілеспрямованої діяльності щодо організації дозвілля, що має на меті формування у громадян високої духовної культури і моральних якостей.

Закономірності цього виду діяльності полягають у відповідності заходів, які поєднуються загальною метою і завданням культурно-виховної та просвітницької роботи, відповідають конкретному змісту, методам і формам, специфіці та умовам життя громадян, складу аудиторії, рівню загальнокультурного розвитку особистості, духовній культурі та культурним потребам, часу та місцю їх проведення, рівню підготовки організаторів, наявним можливостям матеріально-технічного забезпечення бібліотек.

Як зазначає С. Кириї, у зв'язку з соціально-економічними, політичними змінами в суспільстві, культурно-просвітницька робота бібліотек зазнає істотних трансформацій, значно зросла активність бібліотекарів у цій царині, з'явилася ціла низка нових, нетрадиційних методів роботи. Великий простір для урізноманітнення цієї роботи надала інформатизація, насамперед використання мультимедійних технологій, Інтернету тощо [1].

Враховуючи специфіку читацької аудиторії дитячих бібліотек, варто зазначити, що цей вид книгозбірень чи не найбільше потребує ведення культурно-просвітницької роботи. Культурно-просвітницька робота дитячої бібліотеки дає змогу: заохочувати маленьких користувачів до її відвідування та до чи-

тання; підвищити загальнокультурний рівень дітей; зорієнтувати батьків у підборі літератури; створити дієві умови для промоції дитячих видань в цілому. Також цей вид діяльності є ефективним засобом, що сприяє піднесенню іміджу бібліотеки, розширенню комунікаційних зв'язків, він орієнтований на вивчення інтересів та творчих здібностей маленьких користувачів, підтримку їх творчого потенціалу.

Форми культурно-виховної і просвітницької роботи – це організаційне поєднання засобів та методів впливу, а також людей за ідейно-тематичним задумом заходу. Культурно-просвітницька діяльність включає в себе: підготовку книжково-інформаційних виставок (у традиційному та електронному вигляді), інформування читачів щодо нових свят і подій, які відбуваються в Україні і світі, презентації книг, творчих робіт, електронних презентацій, відеороликів тощо [2].

Пропонуємо до розгляду аналіз соціокультурної діяльності провідних бібліотек для дітей нашої країни. Національна бібліотека України для дітей – головна дитяча книгозбірня України. Вона є національним книгосховищем дитячої літератури, науковим, довідково-бібліографічним, інформаційним і консультативним центром для спеціалізованих дитячих, шкільних і сільських бібліотек, що обслуговують дітей. Заснована у 1967 році за постановою Ради Міністрів Української РСР «Про створення Державної республіканської бібліотеки для дітей» як єдиного організаційно-методичного центру по керівництву бібліотеками, що обслуговують дітей. З 1993 р. – ДБУ для дітей, у 2003 р. отримала статус Національної.

Сукупний фонд бібліотеки становить більш ніж 500 тисяч примірників книг, журналів, грамзаписів, компакт-дисків, діафільмів та кінофільмів. Важливою складовою частиною фонду є фонд обов'язкового примірника. Його мета – з максимальною повнотою зібрати і зберегти для нащадків весь репертуар книг для дітей, виданих на Україні, а також видань для дітей українською мовою, виданих за межами України. Унікальною є колекція рідкісних і цінних видань, в якій зосереджено більше 15 тисяч одиниць зберігання – книг і журналів для дітей XIX – першої половини XX ст. Послугами бібліотеки щорічно користуються 20 тисяч дітей і фахівців у галузі дитячої книги і дитячого читання.

Бібліотека здійснює широку соціокультурну діяльність, спільно з різними установами та організаціями ініціює проведення всеукраїнських заходів, серед яких Всеукраїнський тиждень дитячого читання, конкурс «Найкращий читач України», національний проект «Україна читає дітям» та ін.; організовує зустрічі з письменниками, діячами культури і мистецтва та презентації їхньої творчості; проводить змістовні, цікаві культурно-масові, театралізо-

вані заходи, літературні вечори, читачські диспути, мистецькі уроки, години духовності. У бібліотеці постійно діють тематичні книжкові виставки та експозиції творчих робіт талановитих читачів-дітей.

Вона є центром організації дозвілля дітей м. Києва. В ній функціонують низка безкоштовних читачьких об'єднань та клубів за інтересами: музично-драматичний театр-студія «Вподобайка», драматична студія «Мрія», майстерня цікавих знайомств «АвтограФ», мистецький салон «Видатні постаті Києва», гуртки «Biblio-Art майстерня», «Перлінка», «Joyful English» тощо. Великою популярністю у читачів користується спеціалізований відділ мистецтв, в якому зосереджена відповідна література, а також аудіовізуальні матеріали [5].

НБУ для дітей займається активною культурно-просвітницькою діяльністю. Серед наймасовіших заходів можна виділити наступні.

«*Biblio-Art-Майстерня*». Майстер-класи для учнів 10–11 класів, які проводяться у читальному залі. Для користувачів і відвідувачів книгозбірні проводяться різноманітні групові заняття, під час яких демонструються техніки створення різноманітних виробів своїми руками, паралельно прослуховуючи різні твори літератури.

«*Лялькові вистави*». У читальному залі, два рази на тиждень проводяться вистави ляльок у виконанні бібліотечної театральної групи. Дана розвага розрахована для дітей віком від 4 до 12 років.

«*Code Club*». Гурток із програмування у відділі документів іноземними мовами. Відвідувати ці заняття можуть всі охочі читачі бібліотеки 3-5 класів.

«*Весела англійська*». Інтерактивні заняття у відділі документів іноземними мовами. Раз на тиждень з учнями 3-4 класів займається професійний репетитор англійської мови. При цьому використовуються смарт-дошка та різні комп'ютерні технології, задля підвищення рівня сприйняття, засвоєння та запам'ятовування інформації.

«*Музика на всі часи*». Музичні заняття у відділі мистецтв, розраховані на школярів 1-9 класів.

Окрім цих, діють ще багато різних гуртків та занять для дітей. До того ж у книгозбірні часто організуються мистецькі зустрічі з письменниками, ігри, квести, флешмоби, медіауроки для дітей різного віку.

Окремим елементом масової культурно-просвітницької роботи НБУ для дітей є екскурсійна та виставкова діяльність, фахівцями бібліотеки регулярно проводяться безкоштовні індивідуальні і групові екскурсії для дітей і батьків.

Хмельницька обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка – сучасний центр інформації, освіти, дозвілля та розвитку творчих здібностей дітей. Щороку послугами бібліотеки користуються понад 17,5 тисяч дітей міста і області. Гордістю бібліотеки

є чарівна кімната казок, яка гостинно приймає відвідувачів і відома по всій Україні.

У бібліотеці діють медіа- та Інтернет-центри для юних користувачів. Створюється електронний каталог та власні електронні бази. Бібліотека, використовуючи нові інформаційні технології, створює цікаві віртуальні виставки, буктрейлери, які виставлені в сервісі YouTube, блогах, на соціальних сторінках та сайті бібліотеки. Досить потужним інформаційним ресурсом бібліотеки є WEB-сайт. Він представляє бібліотеку з високим рівнем комфортності та інформаційних можливостей в електронному світі. Сайт бібліотеки отримав перемогу у Всеукраїнському конкурсі з популяризації читання на сайтах бібліотек в номінації «Кращий сайт 2015 року». Бібліотека стала переможцем Всеукраїнського огляду-конкурсу обласних бібліотек для дітей в номінації «Електронні ресурси».

Сьогодні Хмельницька обласна бібліотека для дітей не лише книгозбірня, а заклад, у якому діти творчо розвиваються і навчаються. Для наймолодших читачів працює студія творчого розвитку та дозвілля дітей «Мері Поппінс», гурток акторської майстерності «Книга і лялька». Дівчатка відвідують заняття Школи маленьких модниць, майбутні митці – клуби «Сходинки в прекрасне», «Дитяча філармонія», а юні айтішники займаються за програмою «ІТ-тінейджер». Для підлітків діє клуб віртуальних подорожей «Еко-мандри» та бібліоліцей «Моя історія свята». Для тих, хто хоче покращити свої знання з навчальних дисциплін, працює програма «Зроби уроки у бібліотеці» та «Вивчай англійську».

Обласна бібліотека для дітей крокує в ногу з часом. Ведеться електронне обслуговування читачів. Забезпечують роботу закладу 8 відділів. Фонд бібліотеки складає близько 170 тисяч примірників документів.

Розуміючи важливість створення сучасного образу бібліотеки, працівники по новому організують свою роботу. З використанням інформаційних технологій зазнали суттєвої модернізації заходи бібліотеки, при проведенні яких використовуються скайп-конференції, мультимедійні презентації, відеоподорожі, віртуальні екскурсії, тощо.

Юні хмельничани можуть поспілкуватися з письменниками та взяти участь у цікавих заходах: ВООК-шоу, онлайн-брифінгах, форумах, акціях, флеш-мобах, квестах, бібліо-party, карамель-шоу тощо. До послуг відвідувачів різноманіття сучасних книг, журнальні новинки на будь-який смак, Інтернет-центр, Wi-Fi, вільний доступ до мережі Інтернет [7].

Бібліотека щорічно реалізовує різноманітні проекти та програми, спільно з громадськими організаціями області, для популяризації дитячого читання. Також важливим елементом роботи книгозбірні є

проведення творчих акцій та конкурсів для відвідувачів, що і є підтвердженням культурно-просвітницької діяльності цієї бібліотеки.

Зокрема обласний конкурс «Найкращий читач Хмельниччини». Метою обласного конкурсу «Найкращий читач Хмельниччини – 2014» є підвищення інтелектуального рівня і культурної компетентності дітей шляхом заохочення їх до читання, вироблення у них навичок самостійної роботи з книгою, популяризація найкращих надбань української і світової літератури, підвищення суспільного значення і ролі дитячих та шкільних бібліотек в соціальній адаптації дітей.

Обласна літературна акція «Прочитай книгу про війну». Мета акції – залучення дітей до вивчення героїчних сторінок історії, популяризація художньої, історичної літератури про війну, формування у підростаючого покоління патріотизму, вшанування ветеранів та учасників війни, увіковічнення пам'яті всіх полеглих в роки Великої Вітчизняної війни.

Конкурс юних дарувань «Кобзарюки». Метою обласного конкурсу юних дарувань «Кобзарюки» є сприяння національно-патріотичному розвитку підростаючого покоління, активізація роботи бібліотек з популяризації знань про історію здобуття Україною незалежності, видатних історичних особистостей та сучасних діячів українського державотворення, формування в дітей шанобливого ставлення до нинішніх захисників України, борців за її незалежність у ХХ столітті, поваги до державних символів України, стимулювання творчої, пізнавальної активності дітей.

Обласний відеопроєкт «Пізнай свій край з бібліотекою». Мета відеопроєкту – сприяння національно-патріотичному вихованню дітей і підлітків, вивченню історії рідного краю, популяризації читання краєзнавчої літератури серед читачів-дітей бібліотек області, стимулювання їх творчої, пізнавальної активності, поширення інформації про найкращі природні куточки, архітектурні, історичні та культурні пам'ятки.

Проект стріт-арт малюнків «Бібліотека в тренді». Основним завданням проекту є формування всебічно розвинених, читаючих дітей, сприяння розкриттю їх творчості та набуттю культурної компетентності, популяризація кращих творів української та світової літератури, утвердження ролі бібліотеки для дітей серед громади.

Ці та багато інших конкурсів, акцій та проектів, в розробці та реалізації яких бере активну участь Хмельницька обласна бібліотека для дітей – є прямим доказом її активної культурно-просвітницької діяльності.

Харківська обласна бібліотека для дітей – культурно-освітня установа, науково-методичний та науково-інформаційний центр з бібліотечно-бібліогра-

фічного обслуговування дітей віком від 5 до 17 років та організаторів дитячого читання.

З 1998 р. Харківська обласна бібліотека для дітей – член Української асоціації працівників бібліотек для дітей. Це дозволило, репрезентуючи та захищаючи власні інтереси, підтримувати ділові контакти з державними та громадськими установами, діяльність яких спрямована на загальноосвітній і культурний розвиток дітей.

Для обдарованих і допитливих дітей у бібліотеці працюють – театральний гурток «Сюрприз», гуртківці якого беруть активну участь у проведенні екскурсій, бібліотечних уроків, Тижнів дитячої та юнацької книги та «Посвяти в читачі», яка вже стала доброю традицією; клуб сімейного спілкування «Горлиця»; клуб для батьків дітей – інвалідів та клуб цікавих зустрічей «Запросини», де діти мають можливість поспілкуватися з батьками, обговорити спільні проблеми.

Тісні творчі зв'язки бібліотека підтримує з освітніми, громадськими та культурними закладами міста. Відділ естетичного виховання реорганізовано у відділ творчої роботи та дозвілля дітей. Це надало можливість створити нові гуртки, клуби, творчі об'єднання. Функціонує виїзна творча лабораторія «Бібліотека. Школа. Сім'я». За останні роки зміцнилися зв'язки із засобами масової інформації [6].

Ця обласна книгозбірня щорічно проводить низку культурно-просвітницьких заходів для маленьких користувачів. Серед них відзначимо наступні.

«Літні читання» – ця довгострокова, масова акція розрахована на всіх бажаючих юних відвідувачів бібліотеки, де вони можуть слухати літературу досить різного репертуару і тематики, також діти мають можливість самостійно виступити з пропозицією зачитати уривок улюбленого твору на загал. Зазвичай перед відкриттям сезону «Літніх читань», проводиться театралізована вистава для всіх користувачів у виконанні співробітників бібліотеки, а інколи можуть бути задіяні і інші громадські активісти.

Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Книгоманія» («Найкращий читач України – 2017») – мета Конкурсу: підвищення рівня особистого розвитку і культурної компетентності дітей через заохочення їх до систематичного читання; підвищення суспільного значення і ролі дитячих та шкільних бібліотек в процесі соціальної адаптації і набуття культурної компетентності дітей; сприяння створенню належних умов для рівного доступу до літератури на різних, у тому числі електронних, носіях, незалежно від рівня розвитку дітей, їхніх фізичних та інтелектуальних можливостей, забезпеченості і місця проживання.

Фестиваль стендових презентацій «Сімейний бібліоформат» – це популяризація досвіду співпраці з сім'єю та підтримки сімейного читання, ви-

вчення, узагальнення та ретрансляція кращого досвіду роботи дитячих бібліотек Харківщини з питань сімейного виховання.

Проект «Промені надії» – діє з травня 2014 р., його учасниками стали діти зі зниженим рівнем інтелекту (з синдромом Дауна, ДЦП, аутизмом, затримкою психічного розвитку і різними порушеннями психоневрологічного характеру), а також їхні батьки. Кожне заняття покликане реалізувати такі завдання, як розвиток комунікативних умінь, взаємодія із соціумом, мовний розвиток, формування прийнятної моделі поведінки. Метою проекту є допомога дітям з обмеженими можливостями відчувати себе повноцінними особистостями, сприяти їхньому навчанню у звичайних школах і навіть у здобутті вищої освіти.

Заходи, які організовуються на базі книгозбірні, розраховані на різні групи користувачів – це і дошкільнята, і школярі, і юні читачі, їх батьки. Таким чином, бачимо, що Харківська обласна дитяча бібліотека займається всебічним розвитком культурно-просвітницької діяльності.

Львівська обласна бібліотека для дітей – це культурно-інформаційний заклад для дітей, підлітків, батьків та керівників дитячого читання. На початку XXI століття місією бібліотеки було визначено: «Бібліотека надає кожній дитині доступ до книги та інформації для набуття знань, духовного збагачення або для втіхи та розваги». Вступаючи у нове тисячоліття, бібліотека поставила перед собою стратегічну мету: створення нового образу бібліотеки – бібліотеки майбутнього, сучасної, відкритої для всіх, модернізованої, зручної для користувачів. Реалізація стратегії розвитку бібліотеки передбачала виховання нового професійного мислення у персоналі бібліотеки; освоєння нових інформаційних технологій та оснащення бібліотеки сучасними технічними засобами; удосконалення структури бібліотеки; інноваційну діяльність; розширення соціального партнерства; міжнародну співпрацю [3].

У бібліотеці функціонує цілий ряд культурно-масових студій для дітей.

Книжковий дитячий садок «Левеня» – націлений допомогти батькам вчасно розпізнати творчі нахили дітей чи виявити певні труднощі, з якими зустрічається дитина, з цією метою у бібліотеці працює психолог, який проводить заняття з дітками 3–6 років. Разом з ними психолог читає пізнавальні книги, розмовляє з ними про те, що нас оточує, запитує, який у них настрій тощо.

Клуб любителів голосного читання «Читання з радістю» – групова форма роботи, яка передбачає інтерактивні рольові читання популярних творів дитячої літератури самими читачами – дітьми; голосні читання у виконанні запрошених гостей (акторів,

відомих людей, батьків, вчителів); голосні читання бібліотекарів та волонтерів у визначений час; курси на кращого декламатора.

Літературна студія «Джерельце» – колективні засідання дітей, які є членами гуртка, де вони демонструють та презентують авторські твори (проза, поезія). Керівником літстудії є відома українська поетеса Марія Людкевич [3].

Окрім того, ця книгозбірня активно долучається до проектної діяльності, а тому числі і у співробітництві із зарубіжними країнами, зокрема Литвою та Польщею.

Волонтерська агенція НББ – Невгамовні Бібліотечні Бабусі – проект спрямований на залучення людей пенсійного віку до активної волонтерської діяльності в дитячій бібліотеці і передбачає: читання книжок та розповідання казок маленьким читачам, надання допомоги під час виконання домашніх завдань, проведення майстер-класів з в'язання, вишивання, допомога бібліотекарям в організації змістовного дозвілля дітей, та інші цікаві справи.

Проект «ЕкоБібліотека» – мешканці Львова, користувачі бібліотеки отримують інформацію про негативні наслідки, спричинені безвідповідальним ставленням до відходів. Діти навчаються правильно сортувати сміття та берегти природу. Екологічне виховання – один з пріоритетних напрямів роботи бібліотеки. Екологічному вихованню дітей дошкільного та молодшого шкільного віку присвячена ціла система заходів в бібліотеці і поза її межами: встановлені спеціальні контейнери для збору батарейок і пластикових корків; проводяться заняття з поза-класного читання з екології, збереження довкілля, різноманітні конкурси, акції і вікторини.

Дитячий фестиваль «ETNOBOOK-2017». Литва-Україна - у лютому 2017 року Львівська обласна бібліотека для дітей та дві литовські бібліотеки: Публічна бібліотека ім. Й. Ланкутіса, Клайпедського району та Скуодаська Районна Муніципальна Публічна Бібліотека ім. Р.Гранаускаса уклали угоду про співпрацю. Основною метою фестивалю було знайомство молоді двох країн з фольклорними традиціями, природними пам'ятками Литви та України. На початку липня, протягом тижня українські підлітки – читачі Львівської обласної бібліотеки для дітей, були гостями дружньої Литви та активними учасниками фестивалю.

«Україна – Польща: книжковий міст» – група бібліотекарів Львівської обласної бібліотеки для дітей мала можливість відвідати пункти вивчення української мови у Вармінсько-Мазурському воєводстві республіки Польща в рамках Міжнародного онлайн проекту бібліотеки «Ми – українці. Я і ти!», з тим, щоб у подальшому впроваджувати досвід польських колег у власну діяльність.

Львівської обласної бібліотеки для дітей – активний учасник соціокультурного життя рідного міста та країни, який розвиває професійну міжнародну співпрацю.

Чернігівська обласна бібліотека для дітей – найстаріша дитяча бібліотека в Україні. Сьогодні бібліотека – справжній центр роботи з дітьми: до послуг понад 17 тисяч користувачів 170 тисяч одиниць бібліотечних фондів, 3 відділи обслуговування з абонементами, читальними залами. З 2013 року працюють потужні Інтернет – центр та Медіа – центр. Для юних користувачів проводяться міні – тренінги «Безпечний Інтернет», для дорослих – курси комп'ютерної грамотності «З комп'ютером на ти». Це найбільша книгозбірня для дітей на Чернігівщині, є однією з лідерів серед обласних бібліотек для дітей в Україні. Тут працюють різноманітні читацькі об'єднання, ляльковий театр «Пізнайко» (в його репертуарі понад 30 вистав, за понад 20 років діяльності близько 35 тисяч учнів 1–4 класів і дошкільнят стали його вдячними глядачами), організовуються виставки творчих робіт юних художників, фотомайстрів.

Своєю діяльністю колектив бібліотеки спільно з партнерами допомагає дітям і підліткам відкривати навколишній світ, готуватися до дорослого життя, бути конкурентоспроможними [8].

Серед найбільш популярних культурно-масових заходів цієї книгозбірні, варто виділити наступні.

Конкурс дитячої літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти нельки України» – проходить спільно з чернігівськими письменниками та дитячими бібліотеками області. Кращі твори в номінації «Проза», «Поезія» друкуються в окремій збірочці за підтримки Чернігівської обласної державної адміністрації, спонсорів, в місцевих газетах, розміщуються на сайті книгозбірні.

Конкурс «Читаюча родина» – дозволяє дослідити цікаві традиції читання в родині, що позитивно впливають на гармонійний, інтелектуальний розвиток дитини будь-якого віку. Бібліотека проводить цей захід спільно з управлінням освіти і науки та відділом у справах дітей, сім'ї і молоді Чернігівської міської ради.

Всеукраїнський тиждень дитячого читання – це зустрічі з письменниками, цікавими людьми, різноманітні конкурси, книжково-ілюстративні виставки, вистави бібліотечних лялькових театрів, ляльковий театр «Пізнайко» на базі бібліотеки понад 25 років радує маленьких глядачів цікавими виставами.

Аналізуючи культурно-просвітницьку діяльність вказаних вище бібліотек для дітей, найбільш популярними та найчастіше використовуваними формами робіт виявились:

- Театралізовані вистави;
- Навчальні заняття;

- Конкурси, акції, проекти;
- Фестивалі;
- Презентації;
- Дні фахівця, інформації, бібліографії;
- Ігри, квести, флешмоби;
- Виставки, екскурсії.

Серед проаналізованих видів діяльності, важко виділити більш або менш дієві, тому, що смаки користувачів та відвідувачів книгозбірень різняться, відповідно кількість охочих відвідувати той чи інший захід залежить від форми культурно-масової роботи, яку проводить конкретна бібліотека [Див. Табл. 1].

Таблиця 1.
Аналіз використання різних форм культурно-просвітницької діяльності провідних бібліотек для дітей України

Форма культурно-просвітницької діяльності	НБУ для дітей	Хмельницька обласна б-ка для дітей	Харківська обласна б-ка для дітей	Львівська обласна б-ка для дітей	Чернігівська обласна б-ка для дітей
Навчальні заняття	☺		☺	☺	☺
Театралізовані вистави	☺		☺	☺	☺
Майстер-класи	☺			☺	
Конкурси, акції, проекти	☺	☺	☺	☺	☺
Читання «Вголос»	☺	☺	☺	☺	☺
Фестивалі-презентації	☺	☺	☺	☺	☺
Дні фахівця, інформації, бібліографії	☺	☺	☺	☺	☺
Ігри, квести, флешмоби	☺	☺	☺	☺	☺
Виставки, екскурсії	☺	☺	☺	☺	☺
Зустрічі з письменниками	☺	☺	☺	☺	☺

Висновки. Виходячи з поняття «інноватика» як галузі знань, що вивчає закономірності процесів розвитку та формування новацій, під інноваційними формами культурно-просвітницьких заходів розуміємо саме такі, які є новітніми для діяльності бібліотек, орієнтованими на застосування інформаційно-комунікаційних технологій, опанування арт- та хендмейд-технологіями, набуття навичок з програмування, розвитку комунікативних умінь для дітей з особливими потребами, заняття з психологами та залучення до бібліотеки родичів та близьких користувачів з метою популяризації «родинного читання».

У розмаїтті культурно-просвітницьких заходів у дитячих бібліотеках, представлених вище, можна виділити кілька форм заходів, які можна вважати інноваційними. На нашу думку, їх можна умовно поділити на новачинні заходи технологічного спрямування, інформаційно-комунікаційного та мистецького спрямування, соціально-психологічного впливу тощо.

Так до інноваційних форм діяльності технологічного спрямування відносимо досвід роботи гуртка із програмування «Code Club», який діє у відділі документів іноземними мовами Національної бібліотеки України для дітей та проект «ІТ-гінейджер» Хмельницької обласної бібліотеки для дітей.

На стику інноваційних форм діяльності мистецького та інформаційно-комунікаційного спрямування знаходиться досвід Національної бібліотеки України для дітей з проведення занять у «Biblio-Art-Майстерні», яка, як вже зазначалося, орієнтована на учнів 10–11 класів. Для них проводяться майстер-класи, під час яких демонструються техніки створення різноманітних виробів своїми руками, паралельно відвідувачі прослуховують різні літературні твори, що посилює комунікативну складову. До цього ж типу інноваційних культурних заходів відносимо проект стріт-арт малюнків «Бібліотека в тренді» Хмельницької обласної бібліотеки для дітей. Цей проект орієнтований одночасно на формування всебічно розвинених, читаючих дітей, сприяння розкриттю їх творчості та набуттю культурної компетентності, популяризацію кращих творів української та світової літератури, утвердження ролі бібліотеки для дітей серед громади, та популяризацію стріт-арт мистецтва як сучасного світового мистецького тренду.

Прикладом інноваційної форми культурно-просвітницької діяльності соціально-психологічного та комунікативного спрямування вважаємо проект «Промені надії» Харківської обласної бібліотеки для дітей. Нами вже зазначалося, що цей проект орієнтований на допомогу дітям зі зниженим рівнем інтелекту (з синдромом Дауна, ДЦП, аутизмом, затримкою психічного розвитку і різними порушеннями психоневрологічного характеру), а також їхнім батькам. За допомогою кваліфікованих спеціалістів реалізуються завдання з розвитку комунікативних умінь, взаємодії із соціумом, мовного розвитку, формування прийнятної моделі поведінки. До цього ж типу інноваційних форм роботи відносимо і Книжковий дитячий садок «Левеня» Львівської обласної бібліотеки для дітей. «Левеня» покликане допомогти батькам вчасно розпізнати творчі нахили дітей чи виявити певні труднощі, з якими зустрічається дитина. З цією метою у бібліотеці працює психолог.

Комунікаційним та соціально-психологічним також вважаємо інноваційний проект Львівської обласної бібліотеки для дітей «Волонтерська агенція

НББ – Невгамовні Бібліотечні Бабусі». Він спрямований на поєднання і спільній діяльності кількох вікових категорій. За рахунок залучення людей пенсійного віку до активної волонтерської діяльності в дитячій бібліотеці відбувається читання книжок та розповідання казок маленьким читачам, надання допомоги під час виконання домашніх завдань, проведення майстер-класів з в'язання, вишивання, допомога бібліотекарям в організації змістовного дозвілля дітей, та інші цікаві справи. До цього ж типу проектів можна віднести конкурс «Читаюча родина» Чернігівської обласної бібліотеки для дітей. Він спрямований на дослідження цікавих традицій читання в родині, що позитивно впливають на гармонійний, інтелектуальний розвиток дитини будь-якого віку.

Визначені у дослідженні інноваційні форми культурно-просвітницької діяльності можуть бути впроваджені в інших бібліотеках України, отримані під час дослідження висновки та результати можуть бути використані у навчальному процесі, зокрема в межах дисципліни «Інформаційне обслуговування читачів».

Окрім наведених вище форм культурно-просвітницької діяльності, на нашу думку, варто звернути увагу на досвід наших закордонних колег, який частково вже був проаналізований нами у публікації [4], проте саме в цьому напрямі варто продовжувати дослідження.

Список літератури

1. Кириї С. Культурно-просвітницька діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського як засіб розкриття інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу // Бібл. вісн. 2013. № 4. С. 47–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2013_4_10. Дата звернення 20.11.2017.

2. Культурно-просвітницька діяльність // Бібліотека коледжу Сумського Національного Аграрного університету. URL: <https://sites.google.com/site/azkniga09/kulturno-prosvitnicka-dialnist>. Дата звернення 06.12.2018.

3. Львівська обласна бібліотека для дітей. URL: <http://lodb.org.ua>. Дата звернення 06.12.2018

4. Мишко Ю. Інноваційні форми культурно-просвітницької діяльності у дитячих бібліотеках світу : матер.ІV Всеукр. студ. конф.[«Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті»] / М-во освіти і науки, КУ імені Бориса Грінченка. Київ : КУ імені Бориса Грінченка, 2018.

5. Національна бібліотека України для дітей. URL: <http://www.chl.kiev.ua>. Дата звернення 06.12.2018.

6. Харківська обласна бібліотека для дітей. URL: <http://bibl.kharkiv.ua>. Дата звернення 06.12.2018.

7. Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т. Г. Шевченка. URL: <http://odb.km.ua>. Дата звернення 06.12.2018.

8. Чернігівська обласна бібліотека для дітей. URL: <http://ostrovskogo.com.ua>. Дата звернення 06.12.2018.

References

1. Kyrii, S. (2013), "Cultural and educational activities of the State Scientific-Pedagogical Library of Ukraine named after. V. O. Sukhomlynskyi as a method of disclosing an integrated sector information resource", *Bibliotechnyi Visnyk [Librarian Bulletin]*, no. 4, pp. 47–53, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2013_4_10 (accessed 20.11.2017).

2. Library of the College of Sumy National Agrarian University (2018), "Cultural and educational activity", available at: : <https://sites.google.com/site/azkniga09/kulturno-prosvitnicka-dialnist> (accessed 06.12.2018).

3. Lviv Regional Library for Children (2018), available at: <http://lodb.org.ua> (accessed 06.12.2018).

4. Myshko, Ju. (2018), "Innovative forms of cultural and educational activity in children's libraries of the world", *Proceedings of the IV All-Ukrainian Student Conference "Library and Book in the Digital Media World"*, Ministry of Education and Science of Ukraine, Boris Grinchenko Kyiv University, 2018, Kyiv.

5. National Library of Ukraine for Children (2018), available at: <http://www.chl.kiev.ua>. (accessed 06.12.2018)

6. Kharkiv Regional Library for Children (2018), available at: <http://bibl.kharkiv.ua>. (accessed 06.12.2018)

7. Taras Shevchenko Khmelnytskyi Regional Library for Children (2018), available at: <http://odb.km.ua> (accessed 06.12.2018)

8. Chernihiv Regional Library for Children, available at: <http://ostrovskogo.com.ua> (accessed 06.12.2018).

Подано до редакції 18. 04. 2018 р.

Мишко Ю. А., студентка ІV курсу
Інститут журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка

ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТСКИХ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ

Аннотация. Социокультурная деятельность современной библиотеки, которая включает в себя культурно-просветительскую, позволяет максимально полно представить широкому кругу читателей многогранную деятельность конкретной библиотеки, раскрыть богатство ее ресурсов, распространять новые знания. Культурно-просветительская деятельность – это система специальных мероприятий и целенаправленной деятельности по организации досуга, которая имеет целью формирование у граждан высокой духовной культуры и моральных качеств. Закономерности этого вида деятельности заключаются в соответствии мероприятий, которые объединяются общей

целью и задачей культурно-воспитательной и просветительской работы, соответствуют конкретному содержанию, методам и формам, специфике и условиям жизни граждан, составу аудитории, культурным потребностям, времени и месту их проведения, уровню подготовки организаторов, имеющимся возможностям материально-технического обеспечения библиотек.

Культурно-просветительская деятельность детских библиотек способствует развитию популяризации чтения среди детской аудитории, а также поощряет детей к посещению библиотек. Каждое библиотечное учреждение, предназначенное для маленьких пользователей, ежегодно проводит множество массовых и просветительских мероприятий. Для того, чтобы разнообразить программу этого вида деятельности, руководители и организаторы прибегают к использованию различных форм и видов работ.

В статье обосновано доказано, что основной характерной чертой, которая объединяет все виды культурно-просветительской деятельности является то, что они направлены на развитие и популяризацию детского чтения, а также увеличение читательского контингента библиотек.

На основании анализа деятельности пяти ведущих отечественных библиотек для детей – Национальной библиотеки Украины для детей, Львовской областной библиотеки для детей, Харьковской областной библиотеки для детей, Хмельницкой областной библиотеки для детей имени Т. Г. Шевченко, Черниговской областной библиотеки для детей, автором создан перечень основных форм культурно-просветительской деятельности детских библиотек. Наиболее популярными и часто используемыми формами работ оказались театрализованные представления; учебные занятия; конкурсы, акции, проекты; фестивали; презентации; игры, квесты, флешмобы; выставки, экскурсии. В процессе анализа автором определены формы мероприятий, которые можно считать инновационными. Инновационные мероприятия разделены на мероприятия технологического направления, социально-психологического воздействия, информационно-коммуникационного и художественного направления.

Ключевые слова: библиотеки для детей, культурно-просветительская деятельность, чтение, инноватика.